

TNC AKTUELLT

Årgång 14(1972):7

I N N E H Å L L

Sida 1	TNC-Aktuellt och året 1973
" 2	Tilltryckning av TNC 37 Skrivregler
" 2	Språk i Norden 1972
" 3	Sifferkodning av bokstäver
" 4	Termfrågor i urval

TNC-Aktuellt och året 1973

Innehållet i TNC-Aktuellt har under senare år stundom tillåtits avvika från det rent nyhetsbetonade. Resonerande artiklar har införts med utförlig, ibland kanske alltför utförlig, motivering för TNCs ställningstagande i den ena eller den andra termfrågan. Även om utbytet i form av insiktsfulla kommentarer från läsekretsen varit gott talar kostnadsskäl för att inskränkningar träffar denna del av publiceringsverksamheten.

Det huvudsakliga innehållet i TNC-Aktuellt under år 1973 blir därför nyheter och rapporter från pågående terminologiskt utredningsarbete. Beslutet är lätt att fatta mot bakgrund av att TNCs utåtriktade publiceringsverksamhet samtidigt är under utbyggnad just i fråga om resonerande artiklar. TNC medarbetar nu i Teknisk Tidskrift, i STANDARD och sedan sommaren 1972 även i Elteknik. Det är inte uteslutet att fler kanaler kan bli aktuella. Den vidgade basen har redan avspeglat sig i nya värdefulla kontakter mellan TNC och språkligt intresserade fackmän på skilda områden.

För TNC blir det både billigare och effektivare att publicera sig i tekniska fackorgan med god spridning än att söka etablera en egen tidskrift för teknisk terminologi. Detta förhållande kommer emellertid inte att medföra att TNC-Aktuellts läsare ställs utanför denna del av TNCs verksamhet. Periodiska register över av TNC i olika sammanhang behandlade termer kommer också fortsättningsvis att publiceras endast i TNC-Aktuellt. Full information om pågående utredningar kommer att ges endast i TNC-Aktuellt. Nyhetsbetonat material från teknikens språkplanering kommer att finnas endast i TNC-Aktuellt.

Nästa nummer blir årets sista. De viktigaste rubrikerna väntas bli Representantförsamlingens höstsammanträde 1972, Arbetet på en ny hållfasthetsterminologi och Register över TNC-termer 1972.

Under år 1973 utkommer TNC-Aktuellt med 6 nummer. Prenumeration kostar 30 kr. Beloppet insätts på postgirokonto 55 60 12-3 eller på bankgirokonto 711-1925.

Tilltryckning av TNC 37 Skrivregler

TNCs skrivregler räknar sina anor ända tillbaka till år 1943 då en första publikation med detta namn utkom (TNC 2). År 1953 genomfördes en grundlig omarbetning, som fick seriebeteckningen TNC 22, och år 1963 utgavs en i stora stycken helt nyskriven version som nummer 37 i TNCs serie.

Skrivreglerna är utan jämförelse den största försäljningsframgången i TNCs historia. Varje dag finner på olika vägar i genomsnitt 10 exemplar nya köpare. Under oktober i år levererade tryckeriet den femte tilltryckningen av TNC 37 och förde därmed upp den samlade upplagan till 27 000 exemplar.

Den enda väsentliga ändringen jämfört med närmast föregående tryckning gäller sättet att skriva datum och tidrymd. Nya internationella rekommendationer har trätt i kraft och moment 68 på sidan 26 lyder nu:

I enlighet med internationella rekommendationer tillämpas numera för datumuppgifter skrivna med siffror ordningsföljden år, månad och dag, t.ex. 1972-09-07 (eller 1972 09 07). Vid arkivering och liknande kan tät följd användas, t.ex. 19720907. De två första årtalssiffrorna kan utgå, som i de officiella personnumren, t.ex. 720907. I datumuppgift kan även månadens namn skrivas ut enligt mönstret: den 7 september 1972.

Månadsnamnen förkortas enligt 99. Om tidrymd se 33-34.

TNC 37 Skrivregler distribueras på vanligt sätt genom bokhandeln men kan också beställas från SIS. Priset är ca 9 kr inklusive mervärdesskatt.

Språk i Norden 1972

De nordiska språknämndernas årsskrift har utkommit. Förutom de sedvanliga redogörelserna för olika aktiviteter, belyses en ur TNCs synvinkel intressant fråga, nämligen det tekniska språkets problem i Norden. Den titelsammanställning som följer ger en bild av innehållet:

Teknisk terminologiarbejde i Danmark og Dansk Sprognævns rolle heri, av Henning Spang-Hanssen.

Några tankar kring tekniskt terminologiarbete i praktiken, av Egil Nicklin.

Registrering och nybildning av tekniska ord i Island, av Sigurdur Briem.

Problemer innen fagspråkene, av Björn Ebbe Lian.

Terminologisamarbete i Norden - erfarenheter i Sverige, av Einar Selander.

Datamaskinell språkbehandling - og nordisk samarbeid, av Kolbjörn Heggstad.

Ett par av uppsatsförfattarna har ju tidigare medverkat vid sammanträden inom TNCs representantförsamling varvid det nordiska samarbetet behandlats. Professor Nicklin, som vid olika tillfällen gästade TNC, har en betydande erfarenhet särskilt från det internationella terminologiarbetet inom byggområdet. Särskilt med tanke på den nu pågående svenska aktiviteten inom detta område kan det vara motiverat att återge ett par meningar ur Nicklins uppsats.

"På grund av att terminologin inom vissa områden, t.ex. byggfacket, är så oklar som den är för närvarande, har framåtskridandet, utvecklingsarbetet och t.o.m. det dagliga rutinarbetet blivit svårt lidande. Det är egentligen ett under att det går så pass bra att bygga som det gör. Orsaken härtill ligger antagligen i att det inte är lätt att reda ut hur det skulle ha gått om terminologin varit klarare. Det är ju inte på långt när alltid möjligt att få veta när man missförstått något. Man är lyckligt omedveten därom."

Exempel på de berörda svårigheterna är ordet "(bygg)komponent, som är speciellt intressant därför att det låter nästan lika på de flesta språk i Europa, finskan inbegripen, men som i praktiskt taget alla länder används i olika betydelser inom byggfacket. Det är en typisk representant för den sorts termer som man "tycker" man förstår vad den avser."

Skriften Språk i Norden 1972 avslutas med en förteckning Några nyare fackliga ordböcker och ordlistor, för Sveriges del utarbetad gemensamt av TNC och Institutet för svensk språkvård.

Språk i Norden 1972 ingår som nr 47 i Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård.

Sifferkodning av bokstäver

I det dagliga arbetet har TNC inte så sällan att ta ställning till problem som inte direkt kan kallas språkliga. Principen är då att TNC lämnar synpunkter men överläter det slutliga avgörandet åt den för området närmast ansvariga instansen.

Ett exempel är önskemålet att koda de nya bilnumren med hjälp enbart av siffror. Ett företag kan vilja identifiera sina kunder med bilnumren. Räkne- och faktureringsmaskinerna har i allmänhet inte tillgång till bokstavstecken. Man vill att koden skall vara kort och lätt att komma ihåg.

Färdiga lösningar finns. ISO (International Organization for Standardization) och ASCII (American Standard Code for Information Interchange) har normerande koder som överför bokstäver och andra tecken till sifferform. Det är emellertid i båda dessa fall behovet av en maskinnära programmering och hänsyn till datorns interna arbetssätt som styrt valet av kod. Därför har vårt vanliga decimalsystem inte kunnat komma till användning. Binära koder blir långa och svåra att lära utantill. Hexadecimala koder är lika omöjliga som bokstäver ur den vanliga räknemaskinens synvinkel. En ny lösning måste därför anvisas.

Numrering i löpande följd från 1 till 29 av bokstäverna från A till Ö ligger nära till hands men faller på att memoreringen blir besvärlig. Man kan tänka sig en indelning av alfabetet i grupper om fem bokstäver där A-E numreras 11-15, F-J numreras 21-25 osv. Allt man behöver lära utantill är då ramsan AFKPUZ. Kodning av t.ex. N sker bekvämt med hjälp endast av denna formel och ena handens fingrar:

N kommer efter K men före P

K är nummer 3 i AFKPUZ

N är nummer 4 efter K

Kodtalet är alltså 34

Metoden kan tillämpas vid sådan kodning av bokstäver där kraven inte dikteras av maskinens behov utan av människans.

Termfrågor i urval

De sex första av de nedan kommenterade termerna härrör från termreferenter i det s.k. PB-arbetet. Övriga termfrågor utgör ett urval av under september och oktober 1972 inkomna ärenden.

- glasöppning öppning i t.ex. en dörr (av annat material än glas) och avsedd att förses med en eller flera glasskivor
- springande kantlist list utmed kant av skiva och med större tjocklek än skivan; avsikten är att ge skydd mot slag e.d., även (över)rådande kantlist
- intrångsskydd hindrande eller fördröjande av obehörigs tillträde till ett utrymme eller område; även godtagbar som kortform för intrångsskyddsmedel och -don, åtgärd och anordning ämnad att ge intrångsskydd
- "polislås" ordet används i betydelsen lås avsett att ge hög grad av intrångsskydd och som på något sätt är auktoriserat av polismyndighet; det synes dock vara lämpligare att använda termer som beskriver låsets konstruktiva särdrag, t.ex. sjutillhållarlås
- fög kombinationen av två till varandra anpassade ytor och utrymmet mellan dem, utfyllt eller inte
- gågata ordet rekommenderas framför gånggata för betydelsen gata som åtminstone under en del av dygnet är reserverad för gående
- bandgång hellre än: larvning
körning av bandaggregat hos t.ex. bandtraktor
- tkr godtagen förkortning av tusen kronor; i teknisk text kan förkortningen kk te sig naturlig även om de internationellt rekommenderade prefixen i princip är avsedda för internationellt fastställda enheter
- uppladdning (av marin dieselmotor)
sammantryckning av luft eller bränsle-luftblandning före inträdet i cylinder med hjälp av turbin e.d.; kännetecknande är att större mängd luft eller bränsle-luftblandning berörs än vid förkomprimering
- precision (hos mätetal)
grad av inbördes samstämmighet, oberoende av överensstämmelse med sant värde
- noggrannhet (hos mätetal)
grad av överensstämmelse mellan mätt värde och sant värde
- clg detta är den enda förkortning av ordet centilong som rekommenderas; det förhärskande skrivsättet "Ctl" är olämpligt av flera skäl: versal bör inte användas i måttförkortningar, ct är en helt regelvidrig förkortning för centi-

- dörr skivformat föremål, i regel vertikalt anordnat och avsett för stängning och öppning av genomgång; används alltså företrädesvis av gående människor
- Ordet dörr syftar även på själva genomgången och området kring denna. Man bör också notera att definitionen ovan är avsedd att innefatta såväl rörliga (t.ex. dörrblad) som fasta (t.ex. karm) delar av dörren. Den enhet som en dörrs olika delar utgör t.ex. från leveranssynpunkt kan kallas dörrställ (E door set).
- Vid behandling av denna och följande tre termfrågor har TNC kunnat bygga på en utredning av samarbetsgruppen EBBA, jfr TNC-Aktuellt 1972:1, sida 4.
- port skivformat föremål, i regel vertikalt anordnat och avsett för stängning och öppning av genomfart; används alltså företrädesvis för fordon och transportdon
- Se vidare anmärkning under dörr.
- grind som gallerverk utformat föremål, i regel vertikalt anordnat och avsett för stängning och öppning av genomgång eller genomfart
- Se vidare anmärkning under dörr.
- lucka skivformat föremål, i regel horisontalt anordnat men i fråga om sådana av mindre mått än för en dörr ofta även vertikalt anordnat, avsett för stängning och öppning av genomgång för tillfällig användning; även dörrliknande anordning på skåp e.d.
- zink-silikatfärg färg som bl.a. innehåller dels zinkpulver, dels ett silikat; bindestrecktet är nödvändigt för att motverka uppfattningen att det rör sig om ett zinksilikat och snedstreck kunde också leda tankarna fel, jfr nickel/krombeläggning där det är fråga om två skilda skikt
- flerskiktspåse påse utförd som en s.k. sandwichkonstruktion med vadd e.d. mellan två styva pappersskikt
- influens påverkan utan synlig eller på annat sätt direkt påvisbar förmedling av kraft e.d.; ordet är känt från eltekniken och kemin men kan godtas som fackterm även på andra områden, t.ex. inom ekonomin
- distribution transport av vara från producent till konsument och verksamhet i samband härmed; i distribution kan t.ex. medräknas förpackningsarbete, förvaring i distribunal
- distribunal förvaringsplats där material, utrustning eller färdig produkt under distribution väntar på användning, förbrukning eller fortsatt transport
- värmemotor maskin i vilken ett ämnes (bränsles) förbränningsvärme omvandlas till mekaniskt arbete

- förbränning reaktion, vanligen snabb, varvid ett systems kemiska energi omvandlas till energi i form av värme och ljus
- förbränningsmotor värmemotor som kännetecknas av att förbränning av bränslet äger rum i ett slutet utrymme
- transportör transportmedel avsett att upprätthålla ett flöde som bestäms av den produktion i vilken transporten ingår. Anordningar, även tredimensionellt rörliga sådana, som används för styrd hantering av föremål i t.ex. höglager kan i enlighet med denna definition räknas som transportörer. Lagerarbete är nämligen produktion i den betydelse som definieras i TNC 49:25.
- dextros, druvsocker orden är nära synonyma; när det är fråga om näringsvärde e.d. föredras termen druvsocker medan termen dextros rekommenderas vid teknisk användning, t.ex. som tillsatsmedel i kärnsand
- konduktivitet, ledningsförmåga orden möter i en mängd olika sammanhang (värmeteknik, elteknik m.m.) och anförs ofta som synonymer; man kan säga att valet av termen konduktivitet förutsätter att ett numeriskt värde åtminstone i princip skulle kunna åsättas medan termen ledningsförmåga mer syftar på egenskapen som sådan, utan att nödvändigtvis leda tankarna till ett numeriskt uttrycksätt
- mejsleegg även skruvmejslar har en egg; vid sidan om betydelsen skärande kant hos verktyg (TNC 16:17) finns nämligen betydelsen kant hos kilformad kropp, oberoende av kroppens användning (TNC 12:40)
Mejselbladet har en yttersta del med obestämda gränser som kan kallas spets. Spetsens arbetande kant benämns alltså egg.
- direktansluten en (perifer) utrustning kan vara direktansluten (E on line) eller icke direktansluten (E off line) till en annan (central) utrustning
- kopieringsapparat, icke: kopieringsmaskin
apparat annan än tryckpress för mångfaldigande av text eller bild
Det är knappast önskvärt att dra en gräns mellan tryckpress och kopieringsapparat som tar hänsyn till konstruktion eller verknings sätt. Möjligen kan gränsen av yrkesmässighet i hanteringen tas till utgångspunkt för en sådan gränsdragning.
- kalkylator utrustning för aritmetiska beräkningar med manuellt inställda parameter värden; särskilt den del av ett automatiskt sikte som beräknar elevation, framförhållning m.m.
I mer eller mindre god överensstämmelse med denna definition har använts orden ballistikräknare och centralinstrument. Det förra synes alltför snävt, det senare för allmänt för att kunna accepteras.

roro, lolo

det vore föga ändamålsenligt att söka konstruera en svensk motsvarighet till de engelska uttrycken (E roll on - roll off, lift on - lift off); använd dock gärna förkortningarna med det skrivsätt som anförs här

certifiering

det engelska uttrycket certification har tidigare återgetts med märkning, nämligen sådan märkning av produkt som anger överensstämmelse med gällande standard eller myndighetsbestämmelse; som svensk motsvarighet rekommenderas nu ordet certifiering

fraktografi

upptagning och tydning av brottbild, t.ex. hos betong, kan i anslutning till det engelska uttrycket fractography kallas fraktografi; själva bilden kan benämnas fraktogram

gängtryckande skruv, hellre än: plåtskruv

utvecklingen har visat (jfr TNC-Aktuellt 1972:6, sida 5) att det kan konstrueras andra skruvar än plåtskruvar som har egenskapen att medelst plastisk bearbetning forma gängor i det material de skruvas in i; använd alltså för denna betydelse den redan tidigare kommenterade termen gängtryckande skruv

hetgas

vid t.ex. värmebehandling använd förbränningsgas som inte går till värmväxlare utan vars värmeinnehåll direkt utnyttjas i en process kan kallas hetgas